

Технічні та цінові вимоги до постачальника електричної енергії та розподілу електричної енергії

Для побутових споживачів

Відповідно до статей 5 та 12 Закону України «Про ціни і ціноутворення» до повноважень Кабінету Міністрів України у сфері ціноутворення належить проведення державної цінової політики та здійснення державного регулювання цін. Державні регульовані ціни повинні бути економічно обґрунтованими (забезпечувати відповідність ціни на товар витратам на його виробництво, продаж (реалізацію) та прибуток від його продажу (реалізації)).

Статтею 13 цього Закону встановлено, що державне регулювання цін здійснюється Кабінетом Міністрів України відповідно до його повноважень шляхом установлення, зокрема, обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання фіксованих цін.

Законом України «Про ринок електричної енергії» (далі – Закон) визначено, що функціонування ринку електричної енергії здійснюється на принципах недискримінаційного ціно- та тарифоутворення, що відображає економічно обґрунтовані витрати, а ціни та тарифи на ринку електричної енергії, що регулюються державою, повинні бути встановлені з урахуванням вимог цілісності ОЕС України, економічно обґрунтованих та прозорих витрат відповідного учасника ринку електричної енергії та належного рівня норми прибутку.

Звертаємо увагу, що економічно обґрунтована вартість електричної енергії для кінцевого споживача має включати в себе вартість її закупівлі на ринку електричної енергії, вартість послуги з передачі електричної енергії, вартість послуги з розподілу електричної енергії та вартість послуги постачальника електричної енергії.

Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (далі – Закон про НКРЕКП) та Законом визначені повноваження Регулятора на ринку електричної енергії, серед яких відсутні повноваження щодо встановлення цін (тарифів) на електричну енергію для побутових споживачів (населення).

З метою збереження фіксованої ціни на електричну енергію для побутових споживачів згідно з Положенням про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 483 (далі – Положення), на ДП «Гарантований покупець», ДП «НАЕК «Енергоатом», ПрАТ «Укргідроенерго» та постачальників універсальних послуг покладено відповідні спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії (далі – ПСО), що передбачає надання послуг із забезпечення доступності електричної енергії побутовим споживачам.

Відповідно до Положення (у редакції 29.12.2020) фіксована ціна на електричну енергію для побутових споживачів встановлюється Кабінетом Міністрів України. До прийняття рішення щодо встановлення фіксованої ціни така ціна застосовувалась на рівні тарифів на електричну енергію для побутових споживачів (з урахуванням тарифів, диференційованих за періодами часу), які діяли станом на 30 червня 2019 року.

Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 483 (у редакції до 29.12.2020) діяла до 01.01.2021. Таким чином, у разі невнесення у неї відповідних змін щодо продовження її дії, ціна на електроенергію для побутових споживачів формувалась би на ринкових умовах і у січні 2021 року становила би понад 300 копійок за 1 кВт·год.

Разом з цим 28.12.2020 Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 1325 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483», згідно з якою продовжено дію ПСО до 31 березня 2021 року та встановлено з 01 січня до 31 березня 2021 року фіксовану ціну на електричну енергію для всіх побутових споживачів на рівні 168 копійок за 1 кВт·год (з урахуванням податку на додану вартість).

При цьому необхідно відмітити, що встановлена Кабінетом Міністрів України фіксована ціна на електричну енергію для побутових споживачів не покриває всі складові витрати на виробництво та постачання електричної енергії побутовим споживачам.

Для непобутових споживачів

11.06.2017 набрав чинності Закон, відповідно до якого запроваджується реформування ринку електричної енергії. Так, Законом передбачено, з одного боку, державне регулювання монопольних ринків (передача та розподіл електричної енергії), з іншого – запровадження конкурентних механізмів функціонування ринку електричної енергії, розвиток вільної добросовісної конкуренції на товарному ринку електричної енергії (виробництво та постачання), вільний вибір контрагентів та забезпечення права споживача обирати постачальника електричної енергії. Тобто, на оптовому і роздрібному ринках електричної енергії має діяти принцип вільного ціноутворення.

Згідно з вимогами статті 47 та пункту 13 розділу XVII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, з 01.01.2019 відбулося відокремлення видів діяльності з розподілу електричної енергії та постачання електричної енергії споживачам в існуючих вертикально інтегрованих енергопостачальних компаніях, що є необхідним та надважливим чинником для забезпечення конкуренції на ринку електричної енергії. Так, розподіл електричної енергії здійснюють оператори систем розподілу (суб'єкти природних монополій), а постачання електричної енергії споживачам – окремі від операторів систем розподілу юридичні особи – електропостачальники, які обираються споживачами. Тобто послуги з постачання та розподілу електричної енергії надаються окремими суб'єктами господарювання.

З урахуванням положень частини шостої статті 72 Закону слід зазначити, що з 01.01.2019 постачання електричної енергії споживачам здійснюється за вільними цінами, крім випадків, встановлених цим Законом, а саме: постачання електроенергії споживачам постачальниками універсальних послуг та постачальниками «останньої надії».

Крім того, статтею 7 Закону передбачено, що ціни та тарифи на ринку електричної енергії, що регулюються державою, не повинні, зокрема, допускати перехресного субсидювання між користувачами системи.

Таким чином, встановлення окремих (знижених) цін на електричну енергію для певних категорій непобутових споживачів не відповідає вимогам чинного законодавства та призведе до збільшення перехресного субсидювання між різними категоріями споживачів

Слід зазначити, що Законом не визначені повноваження НКРЕКП в частині розробки методики чи порядку розрахунку вільних цін на електричну енергію.

Право на отримання універсальних послуг відповідно до статті 58 Закону мають побутові споживачі та малі непобутові споживачі.

Згідно з визначенням терміну, наданим у частині першій статті 1 Закону, малий непобутовий споживач – споживач, який не є побутовим споживачем і купує електричну енергію для власного споживання, електроустановки якого приєднані до електричних мереж з договірною потужністю до 50 кВт.

Відповідно до частини третьої статті 63 Закону постачальник надає універсальні послуги за економічно обґрунтованими, прозорими та недискримінаційними цінами, що формуються ним відповідно до методики (порядку), затвердженої НКРЕКП, та включають, зокрема, ціну купівлі електричної енергії на ринку електричної енергії, ціну (тариф) на послуги постачальника універсальних послуг, ціни (тарифи) на послуги оператора системи передачі та оператора системи розподілу відповідно до укладених договорів про надання відповідних послуг.

Механізм формування цін на електричну енергію для побутових та малих непобутових споживачів під час надання універсальних послуг визначено Порядком формування цін на універсальні послуги, затвердженим постановою НКРЕКП від 05.10.2018 № 1177 (далі – Порядок).

Згідно з пунктом 1.4 Порядку ціна на універсальні послуги включає ціну купівлі електричної енергії на ринку електричної енергії, ціну (тариф) на послуги постачальника універсальних послуг, ціни (тарифи) на послуги оператора системи передачі та оператора системи розподілу на відповідному класі напруги згідно з укладеними договорами про надання послуг та формуються постачальником універсальних послуг щомісячно.

Статтею 58 Закону передбачено, що споживач, зокрема, має право змінювати електропостачальника на умовах, визначених Законом та Правилами.

Відповідно до положень статті 56 Закону та пункту 3.2.1 глави 3.2 розділу III Правил роздрібного ринку електричної енергії, затверджених постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 312 (далі – Правила), електропостачальник до укладення зі споживачем договору про постачання

електричної енергії споживачу має надати інформацію про істотні умови договору та про наявний вибір комерційних пропозицій.

Споживач перед укладенням договору про постачання електричної енергії споживачу має ознайомитись з умовами постачання електричної енергії, правами та обов'язками, обрати відповідну комерційну пропозицію та зазначити її у заяві-приєднанні до умов договору. Обрана споживачем комерційна пропозиція є додатком до укладеного відповідним електропостачальником та споживачем договору.

Процедура вибору та зміни електропостачальника електричної енергії здійснюється відповідно до Правил.

Варто зазначити, що з урахуванням положень Тимчасового порядку визначення обсягів купівлі електричної енергії на ринку електричної енергії електропостачальниками та операторами систем розподілу на перехідний період, затвердженого постановою НКРЕКП від 28.12.2018 № 2118, споживачі електричної енергії, в яких встановлені погодинні або зонні прилади обліку та площадки вимірювання віднесені до споживачів групи «а», мають змогу обрати електропостачальника та укласти з ним договір із застосуванням цін, що враховують добовий графік споживання електричної енергії.

Крім того, у новому ринку електричної енергії, датою початку якого відповідно до Закону визначено 01.07.2019, споживачі мають право, крім купівлі електроенергії у електропостачальника за договором про постачання електричної енергії за вільними цінами, також купувати електричну енергію за двосторонніми договорами з правом вільного вибору контрагентів та на умовах, що визначаються за домовленістю сторін, та/або на організованих сегментах ринку (зокрема, ринок «на добу наперед», внутрішньодобовий ринок) за договорами купівлі-продажу з центральним контрагентом (оператором ринку) на умовах, що є однаковими для всіх учасників ринку «на добу наперед», та за ціною, сформованою за результатами проведених торгів, а також шляхом імпорту.

Таким чином, ціна електричної енергії як товару формується залежно від сегменту ринку, на якому електропостачальник здійснює її закупівлю.

Щодо тарифів на послуги з розподілу електричної енергії:

Протягом 2020 року відбулось реформування системи цінового регулювання, зокрема в частині встановлення тарифів на послуги з розподілу електричної енергії на 2021 рік операторам систем розподілу із застосуванням стимулюючого регулювання.

Так, 09.12.2020 Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, на засіданні, що проходило у формі відкритого слухання, прийняла рішення про встановлення на 2021 рік тарифів на послуги з розподілу електричної енергії із застосуванням стимулюючого регулювання для 25 операторів систем розподілу.

Прийняття рішень НКРЕКП передувало широке публічне обговорення, яке забезпечило їх збалансовану версію, з дотриманням принципу досягнення балансу інтересів держави, споживачів та учасників ринку.

Стимулююче регулювання – система тарифоутворення на основі довгострокового регулювання тарифів, спрямованого на залучення інвестицій для будівництва та модернізації інфраструктури електричних мереж та стимулювання ефективності витрат електророзподільних компаній.

Ці рішення, серед іншого, призведуть до збільшення обсягів будівництва і реконструкції електричних мереж та підстанцій, що сприятиме здешевленню та скороченню терміну приєднання до електричних мереж нових споживачів, а також підвищенню якості послуги з розподілу електричної енергії існуючим споживачам та зниженню величини витрат електричної енергії в мережах.

Згідно з вимогами Закону прийнято Порядок встановлення (формування) тарифів на послуги з розподілу електричної енергії, затверджений постановою НКРЕКП від 05.10.2018 № 1175 (далі – Порядок). Порядком враховано законодавчі зміни та визначено процедуру встановлення та детальний механізм розрахунку тарифів на послуги з розподілу електричної енергії, зокрема порядок та строки подання необхідних документів.

Відповідно до пункту 7.12 Порядку для встановлення тарифів на послуги з розподілу електричної енергії на прогнозний рік заява та додані до неї документи згідно з положеннями,

передбаченими пунктом 7.1 глави 7 Порядку, подаються до НКРЕКП не пізніше ніж до 01 жовтня базового року.

Встановлення тарифів, у тому числі на послуги з розподілу електричної енергії, має відбуватися з урахуванням вимог, визначених Законом про НКРЕКП та Порядком проведення відкритого обговорення проектів рішень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.06.2017 № 866 (Порядок № 866), яким передбачено два етапи проведення відкритих обговорень.

Перший етап проводиться відповідно до підпункту 2.1 пункту 2 Порядку № 866 та передбачає, що до винесення питання щодо встановлення цін (тарифів)/змін до них, схвалення/затвердження інвестиційних програм/інвестиційних складових/планів розвитку/змін до них на відкрите обговорення НКРЕКП ліцензіат має провести відкрите обговорення (відкрите слухання) на місцях питання щодо необхідності встановлення цін (тарифів)/змін до них, схвалення/затвердження інвестиційної програми/інвестиційної складової/плану розвитку/змін до них.

На відкритому обговоренні можуть бути присутні представники місцевих органів виконавчої влади та/або органів місцевого самоврядування (якщо проект рішення стосується розвитку окремого регіону та/або територіальної громади) та інші заінтересовані особи.

Ліцензіат має запросити на відкрите обговорення місцеві органи виконавчої влади та/або органи місцевого самоврядування (якщо проект рішення стосується розвитку окремого регіону та/або територіальної громади).

У разі необхідності встановлення цін (тарифів)/змін до них, схвалення/затвердження інвестиційної програми/інвестиційної складової/плану розвитку/змін до них ліцензіат оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті повідомлення та обґрунтування щодо необхідності встановлення цін (тарифів)/змін до них, схвалення/затвердження інвестиційної програми/інвестиційної складової/плану розвитку/змін до них з метою отримання зауважень та пропозицій, а також строк, протягом якого приймаються зауваження і пропозиції та адресу, на яку необхідно їх надсилати.

Строк, протягом якого від зацікавлених осіб приймаються зауваження і пропозиції, встановлюється ліцензіатом, але він не може бути меншим ніж 10 календарних днів з дня оприлюднення такого повідомлення на офіційному веб-сайті ліцензіата.

Результат відкритого обговорення (відкритого слухання) на місцях оформлюється протоколом за формою згідно з додатком 4 Порядку, який підлягає оприлюдненню ліцензіатом на своєму офіційному веб-сайті та надсилається до НКРЕКП.

Другий етап проводиться відповідно до пункту 2.4 глави 2 Порядку, та передбачає, зокрема обговорення проектів рішень НКРЕКП з питань встановлення цін (тарифів)/змін до них, схвалення/затвердження інвестиційних програм/інвестиційних складових/планів розвитку/змін до них у сфері енергетики, що проводиться за місцезнаходженням центрального апарату НКРЕКП.

Так на засіданнях НКРЕКП, які проводились у формі відкритих слухань протягом листопада 2020 року, схвалено проекти постанов про встановлення тарифів на послуги з розподілу електричної енергії з 01 січня 2021 року.

Відповідно до Порядку № 866 в приміщенні НКРЕКП відбулись відкриті обговорення схвалених проектів рішень НКРЕКП про встановлення тарифів на послуги з розподілу електричної енергії з 01 січня 2021 року.

На засіданні НКРЕКП, що проводилось у формі відкритого слухання, яке відбулось 09.12.2020, прийнято постанови НКРЕКП про встановлення тарифів на послуги з розподілу електричної енергії відповідним ОСР у тому числі із застосуванням стимулюючого регулювання. Постанови набрали чинності з 01.01.2021.

З тарифами на послуги з розподілу електричної енергії, що діють з 01 січня 2021 року можна ознайомитись на офіційному вебсайті НКРЕКП в мережі Інтернет у розділі: Документи/ Постанови/ Постанови 2020 року.